

Ontmaskering, het verhaal van Tamar
Wijnstok, Dordrecht-Dubbeldam, 14 juli 2024
Genesis 38

Ik wil jullie het verhaal vertellen van Tamar, de schoondochter van Juda. Zij duikt zomaar opeens op, midden in het verhaal over Jozef. En ze komt verder niet meer voor in de bijbel, behalve in Nieuwe testament bij de evangelist Matteüs in het geboorteregister van Jezus. Daarin worden vier vrouwen vermeld: Tamar, Rachab, Ruth en Batseba. Kennelijk waren zij deze bijzondere vermelding waard.

Jozef, je kent vast wel het verhaal van Jozef. Jozef was één van de zonen van vader Jacob. En wel de oudste zoon bij zijn lievelingsvrouw Rachel. Je krabt er vandaag vanzelf een beetje van achter je oren, hoe dat allemaal zat. Jacob had vier vrouwen, twee zusters, Lea en Rachel, en ook nog twee zogenaamde bijvrouwen, Bilha en Zilpa. Merkwaardige constellatie. Maar het was begonnen met de romance tussen Jacob en Rachel. En met Rachel had hij twee zoons: Jozef en Benjamin. En met die anderen ook nog een stuk of tien plus één dochter, Dina. Je ontkomt er niet aan dat er dan een pikorde ontstaat. En ja hoor, Jozef loopt naast zijn schoenen, als de lievelingszoon van de lievelingsvrouw. Je denkt Jacob is toch een gelovig man, Bethel en Pniël en zo, hoe zit dat en heeft hij dan niks geleerd van de scheve verhoudingen in zijn eigen ouderlijk huis, of in dat van zijn schoonfamilie?. Voortrekken en achterstellen van kinderen: daar krijg je altijd narigheid van.

En ja hoor, de oudere halfbroers van Jozef hebben een pesthekel aan dat verwaande ventje gekregen. Hij fungeert als koerier, of is hij meer de controleur voor zijn vader, als de oudere gasten offshore aan het werk zijn met de schaapskuddes. En ze bedenken iets om van hem af te komen.

Een noodlottig ongeval, dat moet toch zo in elkaar gezet kunnen worden? De oudste, Ruben vindt het maar niks. Laten we nog even een nachtje slapen, we gooien hem zo lang in een leegstaande put. En hij denkt: dan laat ik hem 's nachts lopen en is hij vrij om terug te gaan. En dan maakt Ruben een ommetje. Er verschijnt een handelskaravaan bij hun kampement. Juda is iemand van het midden. Hij ziet dat vermoorden van een broertje ook niet zitten, net als Ruben, maar hem de vrijheid geven, nee. Dus waarom verkopen we hem niet als een slaaf? Zo komt Jozef in Egypte. En zijn mooie kleurrijke prinsenas, waar hij nota bene mee aangekomen was, drenken ze in het bloed van een bokje, en sturen ze terug naar vader Jacob, met de boodschap: helaas dit hebben we gevonden.

Juda is er één van Jacob en Lea, en hij is inmiddels de ongekroonde leider van het hele gebeuren. Dat snapt Jacob ook wel, ondanks zijn voorliefde voor Jozef. Hij zal Juda op zijn sterfbed dan ook zegenen als de Leeuw van Juda, die als koning zal heersen (Gen 49:8-12). De drie oudere broers, Ruben, Simeon en Levi hebben zich totaal gediskwalificeerd als leiders. In alle gevallen ging het om grensoverschrijdend gedrag, sexueel en gewelddadig. Zelfs voor toen. Ruben dwong een slavin uit het huis van zijn vader, toevallig één van Jacobs eigen bijvrouwen, tot seks met hem. Was het werkelijk toevallig? Het was Bilhade hulp van Rachel en het gebeurde nadat Rachel in het kraambed bij de geboorte van Benjamin was overleden (Gen 35:22). Hoe respectloos kun je het hebben. Simeon en Levi hadden niet zoveel moeite met moorden, waarschijnlijk, toen ze Jozef in de put hadden gegooid. Want ze hadden al eerder aardig wat moordervaring opgedaan, en wel om de verkrachting van hun zus Dina door een paar kerels uit het stadje Sichem te wreken. Vader Jacob was woedend: dit is allemaal geen goede PR voor de familie in

dit vreemde land, jongens (Gen. 34).

Nou ja, we gaan verder: Jozef is van het toneel verdwenen (Genesis 37) en het verhaal wordt dan ook onderbroken voor een verhaal over Juda. Of is het: het verhaal van Tamar? Haar naam betekent dadelpalm. Zo'n boom langs het water waarvan Psalm 1 spreekt, als beeld van de rechtvaardige, weet je wel: hij draagt vrucht, hij blijft groen, wat hij doet komt tot bloei (Psalm 1:3). En zij Tamar: ook zij staat kaarsrecht op, en geeft vrucht en brengt bloei, voor het huis van Juda, dat zal nog blijken.

Maar het is ook het verhaal van Juda, want die schoondochter Tamar gaat zijn leven veranderen. Of is het God die soms door mensen en gebeurtenissen heen ons aan het denken zet en ons tot omkeer en inkeer brengt, tot verandering van levenshouding?

Jozef gaat een eigen weg tegemoet, in Egypte, van tot slaaf gemaakte koopwaar tot onderkoning. Hij leert nederigheid en oprechtheid, zuiverheid en rechtvaardigheid en wordt hardhandig van zijn ballerigheid en verwendheid afgeholpen. Maar ook Juda gaat een eigen weg tegemoet, om als zogenaamde Leeuw, koning van het dierenrijk, verlost te worden van zijn vreselijke zelfzucht, zijn zogenaamde mannelijke ego-gerichtheid. Wat is er mannelijk aan je macht gebruiken ter bevrediging van je eigen verlangens of ter bescherming van je eigen belangen? Misschien is het wel veel mannelijker om je testosteron in te zetten, je macht te gebruiken om het recht te dienen en de zwakken en kwetsbaren te beschermen, en in te staan voor een ander die dat zelf niet kan?

Ook Juda zondert zich af van zijn broers, en ontvangt zijn eigen leerschool. Hij ziet en neemt een vrouw, gaat tot haar in en zij

wordt zwanger. Tja, vrouwen en slaven, kinderen en vreemdelingen, het lijken wel speeltjes en dingetjes die je neemt en die je dumpst. Er staat in de nieuwere vertalingen natuurlijk netjes: hij nam haar tot vrouw, hij trouwde met haar, maar in de meest lettelijke vertalingen zoals de Statenvertaling en de Naardense bijbel lees je dat niet. Natuurlijk trouwde hij met haar, een Kanaänitische, ook dat nog. Moest zijn opa en zijn vader helemaal een meisje van ver weg zien te krijgen, kennelijk is het nu geen punt. Hij is bevriend geraakt met Chira uit Abdullam, gewoon gelovige tussen de ongelovigen, moet kunnen toch, en hij kiest voor een gemengd huwelijk. Er wordt geen kwaad woord over gezegd. Zo gemixt is het dan ook wel weer in de bijbelse verhalen. De focus ligt er in ieder geval niet op. En hij krijgt bij die vrouw, die hij nam, drie zoons: Er, Onan en Sela.

En dan neemt Juda opnieuw een vrouw. Nu niet voor zichzelf maar voor zijn oudste zoon, Er..... Geliefde zusters, helaas, het gaat allemaal er niet zo vrouwvriendelijk aan toe. Batsua en Tamar hebben geen zier in te brengen. Het is nu Tamar die op initiatief van Juda wordt uitgehuwelijkt en wel aan zijn oudste zoon. Zij moet met die eerstgeborene van de familie voor nageslacht zorgen. Dat is gewoon even de eerste en de enige zorg. Ook zoets, waar we wel even bij stil moeten staan. Kinderen, met name zonen, en ja dan ook wel dochters, maar die zijn er dan weer om zonen te baren, kinderen, en dan met name dus zonen: dat is de toekomst van de familie, van de stam. Letterlijk en figuurlijk: zij gaan voor de clan zorgen als jij oud bent, maar zij zetten ook de traditie voort, en de cultuur en zij zullen jou een naam geven in de voortgaande geschiedenis van Israël. Dus ook in de voortgaande geschiedenis van God met dit volk, dat geroepen is om de zegen van God de wereld in te dragen. Uit welk volk ook eens een Koning zal opstaan, die wereldwijd het Koninkrijk van God zal vestigen. De platte materialistische redenen zijn er, maar

ook de gelovige messiaanse verwachtingen!

Maar er komt niks, geen zoon en geen dochter. En Er is al dood voordat hij bij Tamar nageslacht heeft kunnen verwekken. Niet al te subtiel wordt het verhaald, dat hij het misnoegen van God had opgewekt en dat God hem dus jong het leven benam. Is dat alleen een vrome manier om een overlijden te omschrijven. Zoals de rouwkaart: de Here heeft op zijn tijd tot zich genomen, terwijl de dood te wijten was aan een dronken kop, een dollemansrit s nachts om vier uur en een stevige boom op de Veluwe die nu eenmaal niet meegaf? Of was er werkelijk iets aan de hand met die Er en Gods misnoegen?

Dan moet Onan voor nageslacht zorgen, maar wel bij Tamar, en niet als zijn eigen erfgenaam, maar als erfgenaam van zijn broer Er die de eerstgeborene was. Zo was dat nu eenmaal toen geregeld. Ook al zoiets waar wij ons niet al te veel bij kunnen voorstellen, behalve dan wel het gedoe om erfenissen, want hoe het erfrecht ook geregeld is, dat blijft maar al te vaak: gedoe en berekening bij erfenissen. Onan weet: als hij bij Tamar een zoon verwekt, gaat zijn erfdeel meteen in tweeën, dus ja, hij laat zich dan wel door zijn vader commanderen, doet net alsof, maar zorgt wel dat hij steeds voor het zingen de kerk uit is. Ja sorry, we moeten het met dit verhaal nu eenmaal over seks hebben, ook in de kerk. Zijn naam Onan, is zelfs een eigen leven gaan leiden, alsof je zaad verspillen in alle gevallen veroordeelbaar is, en onanie als masturbatie, zelfbevrediging gezien zou moeten worden als iets dat nooit zou mogen. Maar Onan doet helemaal niet aan zelfbevrediging, hij wil helemaal niet met die schoonzus van hem slapen. Het gaat helemaal niet om de beleving van de seks, maar om wat er op commano, omdat de regels zo zijn, zou moeten gebeuren: het regelen van een zwangerschap. En dat is wat hij kost wat kost, vanuit zijn belang gezien, wil voorkomen.

God lost ook deze situatie op, door ook Onan vroegtijdig uit het leven weg te nemen. En Juda denkt: die vrouw is behekst, ik waag mijn derde jongen er niet aan, terwijl de bijbelschrijver juist nadrukkelijk laat uitkomen, dat de kinderloosheid niet aan haar ligt en het de kerels zelf waren die het misnoegen van God opwekte. Juda stuurt Tamar met een smoesje het bos in. Zij valt onder zijn bewind, als hoofd van de familie, maar ze is een kinderloze weduwe, dus tot de armlastigheid gedoemd.

Als Sela oud genoeg is, dan komt het nog wel een keer goed, zegt hij. Maar het komt niet goed. Ook Juda wordt weduwnaar, want zijn Batsua overlijdt. Juda houdt de voorgeschreven rouwperiode in acht, maar dan is het wel weer tijd voor een feestje. Als beetje kerel weet je dat het leven verder gaat, toch? Schaapscheerdersfeest met de vriendjes uit Abdullam. Dat is drank en carnaval, dus ook seks. Tamar hoort er van en weet dat. Zij beraamt een plan. Wat is immers het grote probleem in deze wereld? Nou: mannen, macht en seks. De bijbel is er nogal openhartig over, kijk ook maar eens naar het verhaal van Simson. Maar als de bijbel er niet zo eerlijk en openhartig in zou zijn, zou ze niet geloofwaardig zijn. God bemoeit zich met de werkelijke wereld, niet met een vrome schijnwereld alleen. God bemoeit zich dus ook met onze werkelijke wereld. En niet met onze vrome kerkelijke schijnwereld alleen. Het gaat er niet om of en hoe je God dient op zondagmorgen in de kerk, maar of en hoe je dat doet op de werkvloer of in het publieke domein, als je macht hebt, of juist geen macht hebt, en of en hoe je dat doet in de slaapkamer en als je met geld omgaat, of met dieren, of met kinderen, of met oudere mensen.

What is on a mans mind? Sigmund Freud overtrok het ongetwijfeld, maar bij Juda en bij zoveel mannen (maar is dat met de emancipatie van vrouwen vandaag ook niet steeds meer iets van vrouwen geworden), is dat de fun en de lust van seks,

ook als er geen enkele liefde in het spel is. En natuurlijk, dat seks als liefdestaal los van voortplanting voor zowel mannen als vrouwen gecultiveerd kan worden tot iets aangenaams, is winst. Maar er gaat nog steeds heel veel mis. Juist als machtsongelijkheid een rol speelt.

Tamar verkleedt zich als prostituee. Het wordt zakelijk verteld: hij heeft zin in haar, of althans in 'het'. En er wordt netjes onderhandeld. Hij krijgt de beurt voor één geitenbokje, maar zij is niet gek: ze weet wat er op het spel staat: als het mis loopt, ligt ze op de brandstapel of wordt zij als wild wijf aan de hoogste boom geknoopt. Dus zij neemt ook even wat ID-spullen in, wel even van uw paspoort een kopie graag. Dan weet ik wie er bij mij binnen komt. Er wordt geen enkel moreel oordeel geveld. Over deze clanvoorzitter die weliswaar weduwnaar is, maar zich laat afwerken in het open veld. Wat verwijtbaar zou zijn, is als hij haar de beloning niet zou zenden. Maar dan is ze niet meer te vinden. De vriend die navraag doet, gebruikt opeens een heel hoogstaande term voor zo'n straathoertje. Hij noemt haar een 'gewijde', een tempelprostituee, zoals wij ook van die mooie eufemismen kennen; escortdame of zo. Of gezelschapsjongen.

Maar Tamar heeft haar doel bereikt: nageslacht voor de familie van Juda. Als het ontdekt wordt, dat haar buik groeit, en nog wel van een tweeling, dan is Leiden in last. En voor er maar iets van een onderzoek plaatsvindt, is zij al veroordeeld. Over dubbele moralen gesproken. Maar dan tovert ze de kopieën van Juda's paspoort tevoorschijn. Hoog spel. Was het een wanhoopsactie van deze rechttop gaande, recht zoekende, dadelpalm, of was het geloofsmoed: als je in je recht staat mag je, ja moet je er ook voor opkomen.

Juda – dat is wel weer groots – accepteert de situatie. Hij probeert het niet toch even netjes via de zijdeur weg te

moffelen, via een mistig advocaatje en een zak zwijggeld. Hij belijdt zijn onrechtvaardigheid tegenover het recht van Tamar. Onbegrijpelijk dat er massa's mensen – ook christenen – vandaag nog steeds achter foute kerels aan blijven lopen en ook op hen stemmen, als er verkiezingen zijn, terwijl ze dat niet hoeven te doen.

Peres en Zerach worden geboren. Peres zet de lijn van Juda voort, waaruit koning David wordt geboren, sterker: waaruit koning Jezus wordt geboren.

Juda's leven verandert. Maar eerst gaat het verhaal van Jozef verder. Met meteen een contrast: na al dat foute mannelijke machtsvertoon, de berekening en de hitserigheid, komt het verhaal van Jozef en de vrouw van Potifar. De rollen zijn omgekeerd: nu een hitserige, machtige vrouw en een jonge knappe bediende die zijn leven zuiver houdt en er de gevangenis voor over heeft.

Juda komt later voor dilemma's te staan: als ze door hongersnood geplaagd naar Egypte moeten, omdat daar een vreemde onderkoning voor voorraden graan heeft gezorgd. Dan komen ze met hem in contact, niet wetend dat het Jozef is, en hij vraagt maar door, naar zijn broertje Benjamin. Maar Jacob zegt: over mijn lijk gaat Benjamin mee, maar ze moeten weer, en dan staat Juda op: ik zal voor hem mijn leven geven, vader, ik zal borg staan, en die toespraak houdt hij ook bij onderkoning Jozef, als die dreigt Benjamin in Egypte vast te houden. Laat hem gaan, meester, zegt Juda, en zet mij vast, want ik heb een belofte gedaan aan mijn vader, ik sta borg voor hem. Ook Juda was een dienende leider geworden.

Welnu, dit was het verhaal van Tamar, als één van de vier vrouwen uit het geslachtsregister van Jezus. Waarom staat ze daar, om tot uitdrukking te brengen, dat het Evangelie uitgaat

tot alle mensen, tot alle volkeren? Zou zomaar kunnen.

Nu nog drie vraagjes aan ons, nu we dit verhaal hebben gehoord.

1.. Ook al hebben we het in het verleden niet goed gedaan, moeten we in de kerk niet met een grote boog gaan of blijven heenlopen om een open gesprek over seks, toelaatbare seks, ontoelaatbare seks, macht en seks, gender en seks enzovoort. Gesprek, geen nieuwe dictaten, maar gesprek. Seks, erotiek, intimiteit is een belangrijke onderdeel van het leven. Niet alleen voor jongeren, ooj voor ouderen.

2.. De emancipatie van mindermachtigen in onze wereld, vrouwen bijvoorbeeld, komt alleen verder als meermachtigen, mannen bijvoorbeeld, werkelijk emanciperen, tot wat zij dienen te zijn. Hoe kijken we vandaag eigenlijk (als vrouwen èn als mannen, en samen als christenen) aan tegen mannelijkheid? Ook zo'n issue dat helemaal de verkeerde kant dreigt op te gaam vandaag.

3.. De heilige apostel Paulus bespreekt de levenswandel van een christen in de laatste hoofdstukken van zijn brief aan de Efeziërs. Hij zegt: neem geen deel aan de vruchteloze praktijken van de duisternis, maar ontmasker die juist (Efeziërs 5:11). Is dat niet wat Tamar, die moedige Tamar, die recht op ging staan als de dadelpalm die vrucht voortbracht, op het scherpst van de snede deed? Hoe oefen jij je in zuiverheid, oprechtheid, nederigheid en rechtvaardigheid? En hoe durf jij er ook voor op te komen, als het nodig is?

In de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest.

Amen

- *Lied: Gezang 836: 1,4,5 ('O Heer die onze Vader zijt')*